

Analys av tillgänglighet och sociala aspekter – Sju sekel i Kungsträdgården

BESKRIVNING

Utredningen är en del av flera underlag som Sweco levererar inför samråd gällande Apples planerade butik på fastigheten Sju Sekel i Kungsträdgården, Stockholm.

Författare: Åsa Lindgren, Petra Bäckman
och Lars Bolling

Juni 2018

Innehåll

Sammanfattning	2
Hållbarhet	2
Rekommendationer.....	3
Inledning.....	4
Bakgrund	4
Utgångspunkter för bedömningen.....	4
Arbetsmetod och underlag	6
Om SVA-modellen	6
Empiriskt underlag för analysen.....	6
Arbetsprocessen.....	6
Förutsättningar.....	8
Kort om Kungsträdgården	8
Beskrivning av den föreslagna förändringen.....	8
Analys	8
Boende och vardagsliv.....	9
Trygghet och hälsa	10
Blandstad.....	10
Plats att mötas.....	11
En sammanhängande stad	12
Tillgänglighet	12
Bedömning och rekommendationer	14
Sammanfattande bedömning.....	14
Hållbarhetsbedömning.....	16
Rekommendationer.....	17
Källor.....	18

Sammanfattning

Kungsträdgården är idag en plats med stora sociala kvaliteter, mycket beroende på sitt centrala läge där parken bidrar till en viktig mötesplats och ett neutralt offentligt rum mitt i den kommersiella storstadsmiljön. Parken är en plats för engagemang, demokrati och deltagande och används av olika målgrupper och för olika syften. Dessa kvaliteter kommer således alla till del oavsett ålder, kön eller funktionsvariation och kommer sannolikt att kvarstå och fortsätta utvecklas även med en butiksverksamhet inom fastigheten Sju Sekel.

En teknikbutik som lever upp till de ambitioner som Apple presenterar i sin vision på hemsida och vid den workshop som Sweco genomförde under utredningen, där exempelvis öppna föreläsningar, utbildningar och evenemang utanför öppettiderna utlovas - har potential att bidra till en ny slags kommersiell mötesplats som tillgängliggör kunskap och inspiration kring teknik och innovation för en bred målgrupp. Att det handlar om en unik flaggskeppsbutik kan bidra positivt till att utveckla mötesplatsen, då den kommer att locka besökare från hela staden och skapa möten mellan teknikintresserade konsumenter från alla stadsdelar. Fastighetens placering nära den blå linjens tunnelbana kan potentiellt bli en koppling mellan innerstaden och ytterstadsområden som exempelvis Kista, som har en stark identitet inom teknik och innovation genom t ex teknikgymnasium, universitet och Kista Science Park. De positiva sociala värdena är beroende av att butiksverksamheten är öppen och inkluderande för en bred målgrupp och även erbjuder verksamhet som inte förutsätter eller kräver köp av en produkt. Skulle butiken istället bli en exkluderande miljö som endast tilltalar köpstarka individer, skulle det naturligtvis ge negativa konsekvenser jämfört med dagens restaurangverksamhet som välkomnar en bred publik.

Sweco bedömer att den nya planens stora nackdel handlar om en risk för ökad otrygghet på kvällar och nätter. Dagens restaurangverksamhet befolkar parken till klockan 01 på natten och ökar tryggheten genom vistelse och närvaro. En butik ger inte samma flöden efter stängning och riskerar att göra parken tom och ödslig. Det som möjligen kommer att bidra positivt ur trygghetsperspektiv är att platsen får en transparent byggnad och en renare och mer överblickbar omgivande miljö.

Hållbarhet

Sweco har i samband med analysen av de sociala aspekterna gjort en övergripande analys av hur Sju Sekel bidrar till ett hållbart samhälle, utifrån de globala hållbarhetsmålen. När det gäller parkmiljöer och social hållbarhet är det viktigt att säkerställa att en förändring i Kungsträdgården inte motverkar delmål 11.7 om att *”Senast 2030 tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.”* Swecos bedömning är att den nya planen för Sju Sekel ligger i linje med vad delmålet föreskriver, men att det finns några riskområden när det gäller trygghet och inkludering – vilket framkommer tydligt i den sammanfattande matris som finns i föregående stycke.

Sweco tog initiativ till en workshop där Swecos olika experter inom detta utredningsuppdrag¹ deltog tillsammans med representanter för Stockholms stad och Apple för att diskutera hållbarhet i projektet. Tillsammans identifierade workshopdeltagarna vilka hållbarhetsmål som är mest relevanta för Sju Sekel och där projektet har potential att bidra positivt.

¹ Konsulter som arbetat med Trafikutredning, Kulturmiljö och stadsbildsanalys samt Miljökonsekvensbeskrivning deltog.

Baserat på workshopen samt med hänsyn till Swecos analys av projektets påverkan på de sociala aspekterna kan Sju Sekel bidra med insatser som rör:

- Mål 4. God utbildning för alla
- Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- Mål 11. Hållbara städer och samhällen
- Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion

Förändringen kan beroende på hur den hanteras även bidra till mål 3, 5, 8 och 10.

Rekommendationer

Rekommendationerna grundar sig i analysen och är förslag på hur platsen kan bli så bra som möjligt för så många människor som möjligt, inom ramen för den föreslagna planen och verksamheten. Några av de negativa konsekvenser som identifierats kan mildras genom ett aktivt arbete framåt med följande rekommendationer eller liknande åtgärder:

- Skapa en butik som blir en mötesplats genom att genomföra aktiviteter i lokalen även på kvällstid, satsa på lärande/seminarier för en bred målgrupp och skapa en välkomnande atmosfär i och kring lokalen för alla.
- Arbeta medvetet med att få butiken att bidra till trygghet i området och öppenhet med hjälp av generösa öppettider, transparent utformning, visning av bilder/film/inspiration i lokalen kvällstid.
- Kommunicera med Stockholmare redan NU kring hur den nya aktören vill bidra till platsen och vilka intentioner man har. Vad man vill ge Stockholm genom att placera sig i Stockholms hjärta?
- Erbjud värden även för människor i hela parken, inte bara kunderna i butiken. Det kan handla om gratis Wifi, att få ladda mobilen eller liknande.
- Knyt an till platsens historia, exempelvis genom att återskapa ett café på platsen mot parken. Kommunicera er förståelse för platsens betydelse.
- Skapa en plats med god och kreativ belysning för att bidra till trygghet, speciellt under kvällstid och vinterhalvåret.

Inledning

Bakgrund

I Stockholm har intresset för att belysa sociala aspekter i stadsplaneringsprocessen fått ett ökat genomslag under de senaste åren. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm konstaterar i en av sina första rapporter att Stockholm är en stad där de sociala klyftorna ökar i allt snabbare takt², samtidigt som Stockholms stad nyligen antagit en vision för 2040 där det framtida Stockholm beskrivs som en stad som är demokratisk, inkluderande och tillgänglig för alla³. För att visionen ska bli verklighet måste utvecklingen vändas och därför behöver alla enskilda utvecklingsprojekt i staden säkerställa att de bidrar positivt till en socialt hållbar stadsmiljö.

Sweco har fått uppdraget att utreda de sociala aspekterna när det gäller förändringen inom fastigheten Sju Sekel i Kungsträdgården, där restaurangen TGI Fridays ersätts med en ny byggnad där teknikföretaget Apple planerar för en flaggskeppsbutik. Enligt önskemål och krav från stadsbyggnadskontoret har utredningen ett särskilt fokus på tillgänglighet, jämställdhet samt barn- och ungdomsperspektiv. Gällande tillgänglighet så beskrivs det i den här rapporten i en bred definition, det vill säga hur platsen fungerar när människor använder den och hur den lever upp till den demokratiska rätten att röra sig fritt i samhället. I analysen beaktas både nuvarande och framtida nyttjare av området. Analysen berör även kringliggande områden utanför själva fastigheten Sju Sekel, vilket innebär att hela Kungsträdgården och delar av Hamngatan är föremål för utredningen. Tillgänglighet i en snävare definition, i rent fysisk bemärkelse och med fokus på personer med funktionsvariation, hanteras i Trafikutredningen⁴ i detta uppdrag.

Rapportens analys utgår från den metod som kallas Socialt värdeskapande analys, som är ett arbetsverktyg som stadsbyggnadskontoret i Stockholms stad har arbetat fram för att underlätta arbetet med sociala aspekter i planeringsprocessen. Metoden rekommenderas bland annat från kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm⁵.

Utgångspunkter för bedömningen

Att analysera och bedöma socialt värde handlar huvudsakligen om att förstå och beskriva platsens funktionella och emotionella värden i en vardaglig kontext. Det handlar således inte så mycket om fysisk och visuell gestaltning, utan mer om hur platsen används och fungerar och om vilken betydelse platsen har för människor i staden, både på gruppnivå och individnivå.

Tillgänglighet och sociala värden är breda och omfattande frågor. För att närmare precisera vilka krav som ställs på just det aktuella projektet använder Sweco i den här rapporten sin tidigare erfarenhet av liknande utredningar, samt utgår från de krav och riktlinjer som formuleras i följande dokument:

Nationella riktlinjer:

- För att följa nationella normer och riktlinjer när det gäller trygga och jämställda parkmiljöer använder vi oss av de kriterier som Boverket samlat i sin skrift **"Plats för trygghet – inspiration för stadsutveckling"**, från 2010. Skriften pekar ut några centrala kriterier för trygga platser. Dessa handlar om att platsen går att överblicka, ger kontakt med

² Kommissionen drivs av stadsledningskontoret på Stockholms stad i samverkan med flera förvaltningar. *Skillnadernas Stockholm*, rapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm (2015)

³ *Stockholms stad Vision 2040* <http://www.stockholm.se/OmStockholm/Vision/>

⁴ *Underlag till detaljplan, Trafikutredning Sju Sekel*, Sweco (2018)

⁵ Rekommendationer från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm (2015)

omgivningen, är befolkade, går att orientera sig i, blandar vägar och bebyggelse och är välskötta.

Globala riktlinjer:

- Vi utgår även från FN:s globala mål i **Agenda 2030**, för att säkerställa att all utveckling ligger i linje med de krav på sociala kvaliteter som ställs nationellt och globalt.⁶ Sweco vill särskilt

lyfta fram delmål 11.7 som formuleras: *”Senast 2030 tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.”* Som en del av utredningsarbetet identifierade deltagarna på uppdragets

hållbarhetsworkshop fyra av målen som särskilt relevanta för det aktuella projektet. Dessa mål är a) Mål 4. God utbildning för alla b) Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur c) Mål 11. Hållbara städer och samhällen d) Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion

Stockholms specifika riktlinjer:

- I rapporten **Skillnadernas Stockholm** framkommer att de offentliga platserna har stor betydelse för att minska sociala klyftor och bidra till en sammanhållen stad. Eftersom Kungsträdgården är en av Stockholms mest välbesökta offentliga rum, belyser vi parkens funktion och roll som gemensam mötesplats.
- Stockholms stad har även en rad styrdokument där sociala aspekter omnämns och utgör viktiga förutsättningar för verkställande. Vi har bland annat tagit hänsyn till de krav och ambitioner som formuleras i stadens **översiktsplanering**, samt i Stockholm stads Vision 2040⁷ som bland annat handlar om att staden ska vara öppen, levande, trygg och tillgänglig samt tillhandahålla mötesplatser och ytor för rekreation.

Verksamhetsspecifika riktlinjer:

- Eftersom det är företaget Apple som planerar att driva butik och verksamhet inom den nya fastigheten har vi även utgått från de policies och uttalanden rörande hållbarhet och socialt ansvarstagande som Apple publicerat på sin webbsida, t ex Apple Environmental Responsibility report och Apple Supplier Responsibility, samt texter där Apple framhåller företagets engagemang för att bidra positivt till ökad tillgänglighet, inkludering och utbildningsmöjligheter för alla⁸

⁶ Läs mer om de 17 globala målen exempelvis på www.globalamalen.se

⁷ *Stockholms stad Vision 2040* <http://www.stockholm.se/OmStockholm/Vision/>

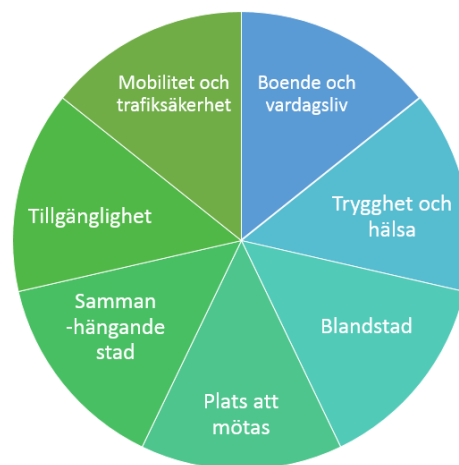
⁸ www.apple.com/education (2018-04-24)

Arbetsmetod och underlag

Om SVA-modellen

Stockholms stads arbetsmaterial för **Socialt Värdeskapande Analys**, är ett arbetsverktyg som stadsbyggnadskontoret har arbetat fram för att underlätta arbetet med sociala aspekter i planeringsprocessen. Modellen innehåller sju tematiska områden att ta hänsyn till när det gäller att bedöma sociala värden och sociala konsekvenser av en insats, samt att identifiera sådant som har potential att stärka de sociala värdena. I den här rapporten kommer modellens samtliga tematiska områden att belysas och bedömas utifrån det aktuella projektet Sju Sekel, med undantag av "Mobilitet och trafiksäkerhet" som istället hanteras i

Trafikutredningen⁹ i detta uppdrag. En definition av vilka frågeställningar vi använt och hur vi tolkat innebörden i varje område beskrivs i analysavsnittet.

Empiriskt underlag för analysen

För att kunna beskriva förutsättningarna för Kungsträdgården och Sju Sekel utifrån ovan beskrivna tematiska områden har Sweco genomfört en dokumentstudie, analyserat statistik för stadsdelen samt samlat in ett empiriskt underlag genom observationer, intervjuer, dokumentanalys och en workshop.

- Observationer på plats i Kungsträdgården vid tre tillfällen, på olika veckodagar och vid olika tider på dygnet, sammanlagt omkring tio timmars observationstid.
- Informella intervjuer med femton besökare i Kungsträdgården.
- Intervju med ägare till ett av caféerna i Kungsträdgården.
- Intervju med evenemangsansvarig på Kulturförvaltningen, Stockholms stad.
- Analys av Stockholms stads trygghetsundersökning för stadsdelen Norrmalm.
- Analys av befolkningsstatistik för stadsdelen Norrmalm.
- Genomlysning av de förslag som samlades in av Sveriges Arkitekters Akademi för landskapsarkitektur och dokumenterades i den öppna idésamlingen "Tänk om Kungsan", 2017¹⁰
- Workshop om social hållbarhet med nyckelpersoner som representerar Stockholm stad (SBK) och fastighetsägaren Apple, samt experter inom Swecos övriga utredningsuppdrag.

Arbetsprocessen

Sammanfattningsvis har arbetsprocessen genomförts enligt nedanstående figur.

⁹ Underlag till detaljplan, Trafikutredning Sju Sekel, Sweco (2018)

¹⁰ <https://www.arkitekt.se/tank-om-kungsan/> §§q1

Figur 1: Beskriver arbetsprocessen för denna utredning

Förutsättningar

Analysen berör även kringliggande områden utanför själva fastigheten Sju Sekel, vilket innebär att hela Kungsträdgården och delar av Hamngatan är föremål för utredningen.

Kort om Kungsträdgården

Kungsträdgården är belägen mycket centralt i Stockholm och har anor sedan 1400-talet då det just var kungens privata trädgård. Parken har förändrats och sett mycket olika ut under olika historiska perioder. Idag finns där både grönytor och hårdgjorda ytor, träd, fontäner, sittplatser och en stor scen. På vintern erbjuder Kungsträdgården en populär skridskobana och på våren lockas många besökare av de blommande körsbärsträden. Året om är parken en naturlig plats för spontana möten mellan människor som har ärenden i city, som arbetar i närheten eller som turistar i staden. Parken är också en omtyckt och välanvänd plats för evenemang av olika omfattning och karaktär. Ett flertal restauranger, mindre caféer och glasskiosker finns i och runtomkring parken. Utöver serveringarna är parken omgiven av olika butiker och kommersiella verksamheter, exempelvis ett konstgalleri, Volvos showroom och det fd "Sverigehuset". Längre bort finns Hamngatan med omedelbar närhet till NK (Nordiska kompaniet) och spårvagnarna ut mot Djurgården.

Parkens evenemang och aktiviteter drivs av Kulturförvaltningen medan Trafikkontoret och Fastighetskontoret ansvarar för parkens skötsel och byggnader. Idrottsförvaltningen ansvarar för skridskobanan vintertid och konstgräsmattan sommartid.

Beskrivning av den föreslagna förändringen

Företaget Apple har köpt tomrätten till fastigheten Sju Sekel och planerar en flaggskeppsbutik där det idag finns en restaurang, TGI Fridays. Båda dessa verksamheter är av kommersiell karaktär, men vissa skillnader kommer trots detta att ha betydelse för det sociala livet på platsen. När det gäller den nya planen kommer denna rapport endast att uppmärksamma de förändringar som i och med skiftet från restaurang till butikslokal har betydelse för de sociala aspekterna. Som nämndes i rapportens inledning handlar det om platsens tillgänglighet, det vill säga hur den fungerar och upplevs när den används. De förändringar som på förhand kan antas påverka platsens funktionella och emotionella värden är främst följande:

- Ny byggnad – vilket dels innebär en byggperiod som tillfälligt påverkar platsens funktion och dels nya visuella och estetiska intryck.
- Ny verksamhet – en övergång från restaurang till butik innebär en verksamhet som är aktiv på andra tider av dygnet, har andra öppettider och en målgrupp med andra behov och syften jämfört med idag.
- Ny målpunkt och rörelsemönster – Butiken utgör en ny målpunkt vilket kommer påverka rörelsemönstren och besökarna såväl i parken som i närområdet.

Av dessa förändringar analyseras den nya bygganden framför allt i den kulturhistoriska analysen¹¹ av detta uppdrag, medan den nya verksamheten och målpunkten är i fokus i analysen nedan.

Analys

Nedan analyseras och redovisas vilka sociala konsekvenser planförslaget för Sju Sekel bedöms få om det genomförs. Konsekvenserna grupperas som beskrivits ovan utifrån de sex SVA-kategorierna: boende och vardagsliv, trygghet och hälsa, blandstad, plats att mötas, sammanhängande stad och tillgänglighet. Varje del påbörjas med en nulägesbeskrivning, som sedan följs av en beskrivning av förslagets konsekvenser för platsen. Efter alla sex kategorierna följer en sammanfattning av analysen samt medskick till det fortsatta arbetet.

¹¹ Kulturmiljö och stadsbildsanalys, detaljplan Sju Sekel Kungsträdgården, Sweco (2018)

De sex kategorierna beskrivs som följer:

- **Boende och vardagsliv:** Befolkningens ekonomiska och sociala förutsättningar på platsen, samt platsens roll och funktion i staden.
- **Trygghet och hälsa:** Trygghet är en individuell värdering av upplevd risk för att utsättas för brott eller olyckor. Hälsa är ofta kopplat till möjligheten till att röra sig till fots och med cykel, vilket i sin tur berörs av trygghet.
- **Blandstad:** Blandstad är en urban miljö med hög grad av blandning. Den blandning som avses är ofta funktionell blandning så som bostäder, butiker, kontor och nöjesliv i samma kvarter. Men även social blandning och estetisk variation inbegrips i begreppet blandstad.
- **Plats att mötas:** En socialt fungerade stad behöver platser för möten mellan människor. Platserna bör fungera för olika behov och aktiviteter under dygnet och under årstiderna.
- **Sammanhängande stad:** Här är fokus på barriärer i stadsrummet och hur funktionella och visuella barriärer påverkar alla medborgare. Det handlar om offentliga platsers betydelse för att få staden att hålla samman. Det kan även gälla hur medborgare kan använda och orientera sig i stadsrummet.
- **Tillgänglighet:** Tillgänglighet är möjligheten för individer att ta sig till platsen och vistas där, med ett särskilt fokus på prioriterade målgrupper såsom barn, unga och äldre. Aspekten beskriver visuell, fysisk och mental tillgänglighet.

Boende och vardagsliv

Kungsträdgården ligger i en del av city som mestadels består av butiker och kontorsbyggnader. Det är mycket få bostäder i närområdet¹², vilket gör att det inte går att definiera platsen utifrån de boendes socioekonomiska situation, identiteter eller beteendemönster. Platsen definieras av de tillfälliga besökarna i långt större utsträckning än de som bor i närheten. I en av intervjuerna beskrivs platsen av den anledningen som "neutral mark" i betydelsen att det inte är någon särskild grupp som äger eller mutar in platsen som sin egen – istället äger alla platsen tillfälligt.

Anteckningar från en av observationerna på plats i Kungsträdgården beskriver hur platsen kan upplevas en torsdag förmiddag i april.

"En vanlig dag i april är Kungsträdgården i skiftet mellan skridskois och körsbärsblom och den intensiva evenemangsperioden har ännu inte tagit full fart. Det är en period av lera och damm, utan blomsterarrangemang och utan porlande fontäner. Anledningarna att besöka parken kan tyckas få, men även en kylig torsdag är det många stockholmare som lockas att slå sig ner på bänkar och skulpturer för att vända ansiktet mot vårsolen och hastigt sleva i sig sin medhavda lunchsallad innan kylan tränger igenom kläderna. Det är verkligen en salig blandning av människor som rör sig här. På ena flanken propert klädda kontorsanställda med portföljer under armen. På andra flanken strosande turister med kartan fladdrande framför sig och en trött pappa som ihärdigt vaggar barnvagnen med ena handen och smuttar ur kaffemuggen med den andra. Där leker en förskoleklass på botten av den tömda dammen och en rad ungdomar ropar till varandra över bänkraderna och över huvudet på de shoppande väninnorna med händerna fulla av exklusiva papperspåsar. Det hörs pågående samtal på minst tre olika språk samtidigt, men de överröstas av motorljuden från ett pågående vägarbete."

Konsekvenser av den nya planen:

Kungsträdgårdens funktion som stadspark kommer sannolikt kvarstå och Sweco bedömer därför inte att den nya planen kommer att påverka vardagslivet i parken i någon större omfattning. Dock kan

¹² Se befolkningsstatistik från *Statistikuttag basområden Kungsträdgården*, Stockholms stad (2018)

förändringen från restaurang till butik medföra fler kortare besök i denna del av parken under dagtid jämfört med nuvarande restaurangbesök som mer sker på kvällstid och under längre stunder. Förändringen från restaurang till kommersiell verksamhet förändrar dessutom typen av mötesplats vilket kan påverka vardagslivet.

Trygghet och hälsa

Den upplevda otryggheten har ökat i hela staden under de senaste åren¹³. Att stärka tryggheten i Kungsträdgården är ett ständigt pågående arbete. I intervju med representant från Kulturförvaltningen framkommer att renhållning och trygghet under kvällar och nätter står i fokus för stadens arbete. Dagtid dokumenterar observationerna ett ständigt flöde av människor, som skapar en naturlig övervakning i parken och framförallt i delen närmast Hamngatan. Kvälls- och nattetid är däremot närvaron av människor betydligt mindre. Bristen på bostäder bidrar också till en sämre naturlig övervakning då verksamheter, butiker och restauranger har stängt. Det finns platser som är undanskymda, mörka och kan upplevas som otrygga i parken. Ur ett jämställdhetsperspektiv har parken utmaningar kring dessa otrygga platser då kvinnor generellt är mer otrygga medans män i högre utsträckning är utsatta för brott i innerstaden.

Konsekvenser av den nya planen:

Den restaurangverksamhet som finns i fastigheten Sju Sekel idag bedöms bidra positivt till tryggheten i parken, då den skapar vistelse och rörelse på platsen under kvällar och tidiga nätter, med öppettider till klockan 01. Rörelse och liv på en plats vid alla tider på dygnet är en aspekt som ofta har lyfts fram som en framgångsfaktor i forskning om trygga och socialt välfungerande stadsmiljöer.¹⁴ En framtida butiksverksamhet kommer enligt uppgift till Sweco att hålla samma öppettider som kringliggande butiker vilket innebär påtagligt färre människor på platsen och lägre flöden av fotgängare efter klockan 19. Eftersom de flesta övriga caféverksamheter i parken också stänger tidigt på kvällen, förlorar parken en viktig funktion ur trygghetsperspektiv. De nya öppettiderna och verksamhetens karaktär innebär därför en risk för ökad otrygghet under den mörka delen av dygnet och året. Detta skulle dock kunna motverkas om butiklokalen skulle användas till andra öppna aktiviteter för allmänheten utanför öppettiderna.

Däremot kommer den nya byggnaden enligt befintliga skisser att erbjuda en glasfasad som ökar kontakt och synlighet mellan inne och ute, samt skapar genomskiktighet mellan parken och Hamngatan. Detta kommer att vara positivt för tryggheten, vid de tider på dygnet då butiken är befolkad och upplyst.

Den nya byggnaden kommer sannolikt även att bidra positivt till ett mer städat intryck, då dagens restaurangbyggnad har en tydlig baksida där sopor och förvaring är illa dolt bakom ett slitet plank. Den nya byggnaden kommer inte att ha några mörka och smutsiga skrymslen som uppfattas som otrygga.

Blandstad

Att funktionsblandning har många positiva effekter för social hållbarhet och stadsliv är många stadsplanerare överens om¹⁵ och det är också något som Stockholm stad efterfrågar i staden som helhet. En risk som ibland lyfts fram med att enbart företag och kontor etablerar sig i centrala lägen är att de skapar slutna miljöer som inte bidrar till stadslivet, dels genom stängda fasader och dels genom att människorna i byggnaden inte rör sig utanför byggnaden i någon större utsträckning, jämfört med exempelvis caféer, högskolor, kulturinstitutioner och liknande.

Konsekvenser av den nya planen:

¹³ Se *Trygghetsundersökning*, Stockholms stad (2018)

¹⁴ Detta resonemang återfinns exempelvis i Gehl (1971), *Life between buildings*, samt i flera senare publikationer av samma författare.

¹⁵ Läs exempelvis kunskapsöversikten *Socialt hållbar stadsutveckling*, Boverket (2010)

En kommersiell butik i Kungsträdgården kommer inte att bidra till ytterligare funktionsblandning på platsen, utan snarare likrikta verksamheten med fler butiker i en redan butikstät miljö. Detta såvida inte verksamheten breddas till att erbjuda mer än en traditionell butik. Om Apple förverkligar visionen om att erbjuda föreläsningar, utställningar och workshops i sina lokaler kan det nya förslaget bidra till en ökad funktionsblandning i kvarteret.

Plats att mötas

Kungsträdgården ligger i ett centralt läge där människor från hela staden har anledning att passera med anledningen av arbete, möten, shopping, kollektivtrafikbyten eller rekreation. Likaså är det en plats som besöks av turister från andra länder likväl som besökare från andra delar av Sverige vilket också bidrar till platsens föränderlighet. Vid Swecos observationer och dialog med parkens besökare blir det tydligt att syftet med att vistas i parken kan variera; att bara passera, äta lunch, fika, turista, gå på event, träffas eller bara sitta och titta på folk:

"Jag går alltid hit när jag är i Stockholm på jobbuppdrag. Här kan jag bara sitta och titta på folk."

Platsen befolkas alltså av en mycket heterogen målgrupp, särskilt sett över hela året, då enstaka evenemang kan locka såväl en bred nationell eller internationell målgrupp (som exempelvis aktiviteterna runt Eurovision Song Contest eller Smaka på Stockholm) likväl som subkulturer och minoritetsgrupper till platsen (som exempelvis olika kulturevent för smala musikgenrer och kulturella minoriteter). Kulturförvaltningen, Stockholms stad, ansvarar för alla de aktiviteter och evenemang som sker i parken och har enligt intervju en uttalad ambition att främja en rik variation och bredd i det arrangerade utbudet, med avsikten att locka flera olika målgrupper och få en bred och folklig förankring av platsen bland Stockholms invånare. I snitt 276 dagar om året sker någon form av aktiviteter kopplade till evenemang i parken – antingen förberedelser, genomförande eller nedmontering och städning. Evenemangen kan vara allt från rockkonserter till kulturkvällar och teater, till stora mässor och festivaler.

Sammantaget är Kungsträdgården en mycket viktig mötesplats med många viktiga kvaliteter som skapar starka emotionella värden för människor. Kungsträdgårdens läge knyter ihop många målpunkter i staden vilket skapar en mix av anledningar för människor att vara där.

Konsekvenser av den nya planen:

Sweco bedömer att den nya planen varken är negativ eller positiv med hänsyn till möjligheten att mötas. Den nya planen kommer att fortsätta bidra till Kungsträdgårdens betydelse som mötesplats, även om förändringen innebär att *karaktären* på de möten som äger rum på platsen kan komma att påverkas. Möten på en restaurang tenderar att vara mer planerade, ske under en längre tid och ske på kvällstid. Möten i en butik tenderar att vara mer spontana och ske under kortare tid på dagtid. En konsekvens är därför att den senare typen av möten kommer att öka. Samtidigt har Apple uttryckt en vision om att använda butiken som föreläsningssal, teknikhub, mötesplats vilket kan bibehålla möjligheten till längre och planerade möten och få platsens funktion att hamna någonstans i mitten på en skala mellan längre restaurangmöten och spontana butiksmöten.

Sweco bedömer att det finns en viss risk för att en nischad teknikbutik kan ge en snävare målgrupp, än den restaurang i mellanprisklass som idag lockar en bred och blandad målgrupp. En konceptbutik med teknikprodukter riskerar också att tilltala en välmående och välutbildad grupp besökare och fungera exkluderande för övriga, såvida inte butiken aktivt arbetar med att inkludera en bredare målgrupp¹⁶. Samtidigt är en fördel med butiken att så länge besökarna känner sig välkomna, så kräver en butikslokal inte att besökaren köper något. Ett butiksbesök kan på så sätt erbjuda gratis underhållning, inspiration och vara en mötesplats även för den som inte vill eller kan konsumera – vilket restauranglokalen inte på samma sätt tillåter.

¹⁶ Apple beskriver på sin hemsida att de har ambitionen att rikta sig till alla slags konsumenter.

Sweco har inte tagit del av någon målgruppsanalys från Apple, men bedömer att förändringen i verksamhet sannolikt kommer att locka ännu fler ungdomar att platsen på grund av butikens profil.

En sammanhängande stad

I rapporten Skillnadernas Stockholm från 2015 redogör kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm för de stora utmaningar som Stockholm står inför. Dessa är att minska klyftorna och skillnaderna i livsvillkor mellan olika grupper och mellan olika geografiska områden i staden. Ett viktigt perspektiv som lyfts fram i kommissionens arbete är att fokusera på mötesplatser och offentliga rum som skapar rörelse och låter människor från olika delar av staden mötas¹⁷. Kungsträdgården har ett strategiskt läge för människor som rör sig till fots, med cykel eller kollektivtrafik mellan stadens olika stadsdelar, vilket ger den potential att bidra till en levande stadsmiljö och en sammanhållen stad. Swecos intervjuer med parkbesökare ger dessutom exempel på att Kungsträdgården upplevs välkomnande för alla, oavsett ekonomisk situation.

Konsekvenser av den nya planen:

Kungsträdgården fortsätter att samla folk från hela staden och parken är ett viktigt nav för att koppla ihop stadens olika delar. Sweco bedömer att en ändring från restaurang till butik generellt inte kommer att ha någon betydelse för Stockholm som en sammanhängande stad. Under vissa specifika förutsättningar kan det dock finnas en viss positiv påverkan.

Det handlar dels om att den planerade butiken har en unik karaktär, en flaggskeppsbutik som kan vara ett attraktivt besöksmål för människor från olika delar av staden. Det betyder att butiken kan öka antalet besök från ytterstaden och främja möten mellan människor från olika stadsdelar. En butik som *inte* har en unik karaktär - exempelvis är en del av en kedja eller som tillhandahåller ett utbud som flera andra butiker också erbjuder kommer inte att ha samma positiva effekt för den sammanhängande staden. Butikens läge nära tunnelbanans blå linje ger en särskilt tydlig potential när det gäller att locka besökare från ytterstadsområdet Kista samt närliggande tunnelbanestationer, där det bland annat finns en stor målgrupp med gymnasie- och högskolestudenter med teknikprofil. Dessutom förlängs tunnelbanans blå linje till Nacka och knyts ihop med en av de södergående gröna linjerna, vilket kommer påverka antalet besökare och ytterligare förstärka Kungsträdgården som sammankopplande mötesplats.

Det handlar också om den nya planens transparenta byggnad, som rent visuellt minskar barriäreffekten och sammankopplar parken med Hamngatan och intilliggande stads kvarter, vilket kan bedömas som en positiv konsekvens.

En risk för negativ påverkan finns också med hänvisning till vad som tidigare beskrivits i stycket "Plats att mötas", då en konceptbutiks utbud kan upplevas exkluderande. Utifrån vad Apple uttrycker i sina visioner finns dock planer på att aktivt arbeta inkluderande för att bredda målgruppen besökare och konsumenter som får tillgång till lokalens verksamhet.

Tillgänglighet

Kungsträdgården är beläget med goda kommunikationer och är en plats dit många kan ta sig kollektivt eller via cykel- och gångbanor. Kollektiva anslutningar finns via tunnelbanan till stadens närförorter och ytterområden och närheten till centralstationen ger koppling till kommunikation utanför staden. Platsen är också en passage för fotgängare som rör sig mellan stadsdelarna Norrmalm, Östermalm och Södermalm, samt ligger i närheten av viktiga turistmål på Djurgården eller i Gamla stan. Aktiviteter i Kungsträdgården är i allmänhet kostnadsfria eller tillgängliga till en låg kostnad, vilket gör att parken är ett besöksmål oavsett inkomstnivå.

Barn och unga använder parken, men det finns idag inga särskilt anpassade ytor för lek och endast en offentlig toalett samt få andra faciliteter som skulle göra platsen mer anpassade för en yngre målgrupp.

¹⁷ Skillnadernas Stockholm, Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm (2015)

Barngrupper passerar eller stannar och leker eller äter lunch/mellanmål. Parken är idag inte anpassad efter småbarns lek men ändå vistas förskolegrupper i parken bland annat på lejonen i mitten. Ungdomsgång från olika delar av staden hänger, fikar och/eller möts i parken. Några ungdomar som deltagit i dialogen anser att det är den självklara platsen att mötas i Stockholm, de gillar och bryr sig om Kungsträdgården, dess innehåll och identitet. På vintern är det vanligt att både turister och ungdomar från ytterstaden åker skridskor i parken, eftersom det är en centralt belägen skridskobana och dessutom relativt billigt att hyra skridskor på plats.

Parken erbjuder gott om plats för vila, på bänkar och på konstgräsmattan. Den hårdgjorda ytan gör det enkelt att ta sig fram med barnvagn och rullator eller för den som har svårt att gå. Det går att ta sig fram överallt i parken utan att vara beroende av trappor.

Sammantaget kan tillgängligheten till parken betraktas som god.

Konsekvenser av den nya planen:

Swecos bedömning är att det inte sker någon märkbar förändring när det gäller generell tillgänglighet i det nya förslaget och att tillgängligheten kommer att vara fortsatt god även efter förändringen. För mer specifik bedömning av fysisk tillgänglighet för besökare med funktionsvariationer, se Trafikutredningen i detta uppdrag.¹⁸

Figur 2: Citat från dialogerna i Kungsträdgården under våren 2018

¹⁸ Underlag till detaljplan, Trafikutredning Sju Sekel, Sweco (2018)

Bedömning och rekommendationer

Sammanfattande bedömning

I bedömningen av de sociala aspekterna på den nya planen för fastigheten Sju Sekel är platsens funktionella och emotionella värden av betydelse. Skiftet från restaurang till butik blir därför viktigare än till de fysiska förändringar som den nya byggnaden innebär.

Sammantaget är Kungsträdgården idag en plats med stora sociala kvaliteter, mycket beroende på sitt centrala läge där parken bidrar till en viktig mötesplats och ett neutralt offentligt rum mitt i den kommersiella storstadsmiljön. Parken är en plats för engagemang, demokrati och deltagande och används av olika målgrupper och för olika syften. Dessa kvaliteter kommer sannolikt att kvarstå och fortsätta utvecklas även med en butiksverksamhet inom fastigheten Sju Sekel.

En teknikbutik som lever upp till de ambitioner som Apple presenterar i sin vision på hemsida och vid den workshop som Sweco genomförde under utredningen, där exempelvis öppna föreläsningar, utbildningar och evenemang utanför öppettiderna utlovas - har potential att bidra till en ny slags kommersiell mötesplats som tillgängliggör kunskap och inspiration kring teknik och innovation för en bred målgrupp. Att det handlar om en unik flaggskeppsbutik kan bidra positivt till att utveckla mötesplatsen, då den kommer att locka besökare från hela staden och skapa möten mellan teknikintresserade konsumenter från alla stadsdelar. Fastighetens placering nära den blå linjens tunnelbana kan potentiellt bli en koppling mellan innerstaden och ytterstadsområden som exempelvis Kista, som har en stark identitet inom teknik och innovation genom t ex teknikgymnasium, universitet och Kista Science Park. De positiva sociala värdena är beroende av att butiksverksamheten är öppen och inkluderande för en bred målgrupp och även erbjuder verksamhet som inte förutsätter eller kräver köp av en produkt. Skulle butiken istället bli en exkluderande miljö som endast tilltalar köpstarka individer, skulle det naturligtvis ge negativa konsekvenser jämfört med dagens restaurangverksamhet som välkomnar en bred publik.

Sweco bedömer att den nya planens stora nackdel handlar om en risk för ökad otrygghet på kvällar och nätter. Dagens restaurangverksamhet befolkar parken till klockan 01 på natten och ökar tryggheten genom vistelse och närvaro. En butik ger inte samma flöden efter stängning och riskerar att göra parken tom och ödslig. Det som möjligen kommer att bidra positivt ur trygghetsperspektiv är att platsen får en transparent byggnad och en renare och mer överblickbar omgivande miljö.

Nedan följer en sammanfattande beskrivning av konsekvenser som omställningen från restaurang till butik skapar när det gäller de sociala aspekterna.

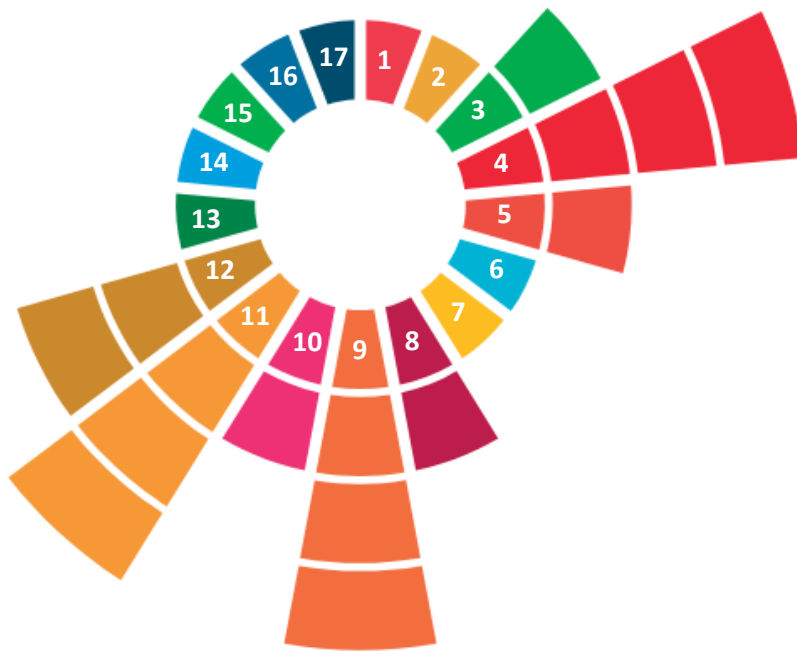
	Positiva konsekvenser	Inga konsekvenser	Negativa konsekvenser
Boende och vardagsliv		Få boende på platsen, men parken är en viktig arena för besökarnas vardagslivsaktiviteter. Förändringen kan ge mer fokus på dagtid än kvällstid.	
Trygghet och hälsa	En transparent byggnad skapar kontakt mellan inne och ute vilket är trygghetsskapande. Butiksverksamheten har potential att skapa aktivitet, upplevelser och möten även utanför öppettiderna.		En butik stänger tidigt på kvällen och ger minskad vistelse och rörelse i parken kvälls- och nattetid. Detta är en risk för ökad otrygghet.
Blandstad	Satsning på föreläsningar, utbildning och workshops för allmänheten skulle skapa ett nytt inslag i området och bidra till ökad känsla av blandstad.		Det blir mer kommersiell verksamhet där det redan är tätt av kommersiell verksamhet, vilket inte bidrar till funktionsblandad stadsmiljö.
Plats att mötas	Om det sker föreläsningar eller utbildning utöver butiksverksamhet, så skapas en ny anledning att mötas på platsen.	Möten i butik är av en annan karaktär än möten på en restaurang, men förändringen kommer inte nödvändigtvis att påverka kvaliteten som mötesplats till det bättre eller sämre.	Det bör uppmärksammas att en konceptbutik kan skapa en exkluderande miljö som mest gynnar en köpstark grupp.
En sammanhängande stad	En unik butiksverksamhet kan bli en magnet som samlar besökare från hela staden. Det kan bli en mötesplats för olika människor med ett gemensamt intresse.		Det bör uppmärksammas att en konceptbutik kan skapa en exkluderande miljö som mest gynnar en köpstark grupp.
Tillgänglighet		Utifrån den information som finns att tillgå, bedöms att den generella tillgängligheten inte kommer att påverkas varken positivt eller negativt.	

Hållbarhetsbedömning

Sweco har i samband med analysen av de sociala aspekterna gjort en övergripande analys av hur Sju Sekel bidrar till ett hållbart samhälle, utifrån de globala hållbarhetsmålen. När det gäller parkmiljöer och social hållbarhet är det viktigt att säkerställa att en förändring i Kungsträdgården inte motverkar delmål 11.7 om att *”Senast 2030 tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.”* Swecos bedömning är att den nya planen för Sju Sekel ligger i linje med vad delmålet föreskriver, men att det finns några riskområden när det gäller trygghet och inkludering – vilket framkommer tydligt i den sammanfattande matris som finns i föregående stycke.

Sweco tog initiativ till en workshop där Swecos olika experter inom detta utredningsuppdrag¹⁹ deltog tillsammans med representanter för Stockholms stad och Apple för att diskutera hållbarhet i projektet. Tillsammans identifierade workshopdeltagarna vilka hållbarhetsmål som är mest relevanta för Sju Sekel och där projektet har potential att bidra positivt. Resultatet illustreras i figuren nedan.

¹⁹ Konsulter som arbetat med Trafikutredning, Kulturmiljö och stadsbildsanalys samt Miljökonsekvensbeskrivning deltog.

Figur 3: De hållbarhetsmål som projektet har störst potential att bidra positivt till

Baserat på workshopen samt med hänsyn till Swecos ovanstående analys av projektets påverkan på de sociala aspekterna kan Sju Sekel bidra med insatser som rör

- Mål 4. God utbildning för alla
- Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- Mål 11. Hållbara städer och samhällen
- Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion

Förändringen kan beroende på hur den hanteras även bidra till mål 3, 5, 8 och 10.

Rekommendationer

Rekommendationerna grundar sig i analysen ovan och är förslag på hur platsen kan bli så bra som möjligt för så många människor som möjligt, inom ramen för den föreslagna planen och verksamheten. Några av de negativa konsekvenser som identifierats ovan kan mildras genom ett aktivt arbete framåt med följande rekommendationer eller liknande åtgärder:

- Skapa en butik som blir en mötesplats genom att genomföra aktiviteter i lokalen även på kvällstid, satsa på lärande/seminarier för en bred målgrupp och skapa en välkomnande atmosfär i och kring lokalen för alla.
- Arbeta medvetet med att få butiken att bidra till trygghet i området och öppenhet med hjälp av generösa öppettider, transparant utformning, visning av bilder/film/inspiration i lokalen kvällstid.
- Kommunicera med Stockholmarna redan NU kring hur den nya aktören vill bidra till platsen och vilka intentioner man har. Vad man vill ge Stockholm genom att placera sig i Stockholms hjärta?
- Erbjud värden även för människor i hela parken, inte bara kunderna i butiken. Det kan handla om gratis Wifi, att få ladda mobilen eller liknande.
- Knyt an till platsens historia, exempelvis genom att återskapa ett café på platsen mot parken. Kommunicera företagets förståelse för platsens betydelse.
- Skapa en plats med god och kreativ belysning för att bidra till trygghet, speciellt under kvällstid och vinterhalvåret.

Källor

Skillnadernas Stockholm, rapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm (2015)

Socialt värdeskapande analysmodell, Stockholms stad (2018)

Stockholms stad Vision 2040 <http://www.stockholm.se/OmStockholm/Vision/>

Läs mer om de 17 globala målen exempelvis på www.globalamalen.se

www.apple.com/education (2018-04-24)

Underlag till detaljplan, Trafikutredning Sju Sekel, Sweco (2018)

<https://www.arkitekt.se/tank-om-kungsan/> §§q1

Kulturmiljö och stadsbilsanalys, detaljplan Sju Sekel Kungsträdgården, Sweco (2018)

Se befolkningsstatistik från *Statistikuttag basområden Kungsträdgården*, Stockholms stad (2018)

Se *Trygghetsundersökning*, Stockholms stad (2018)

Socialt hållbar stadsutveckling, Boverket (2010)